

DOI: 10.31648/kpp.10222

Patrycja Kozłowska

Uniwersytet Gdański

ORCID: 0000-0002-0981-9480

patrycja.kozłowska@phdstud.ug.edu.pl

Popęlnienie przestępstwa motywowanego nienawiścią z powodu przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej lub wyznaniowej ofiary albo z powodu jej bezwyznaniowości jako okoliczność obciążająca w procesie wymiaru kary

Wstęp

Wejście w życie ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw¹, wprowadzającej liczne i szeroko zakrojone modyfikacje w zakresie podstawowych założeń polskiego prawa karnego, wywołało istną rewolucję. Ustawa ta, zwana największą reformą Kodeksu karnego² ostatnich lat, dokonała m.in. daleko idących zmian w systemie kar i środków karnych, odmiennego ukształtowania przepisów dotyczących środków związanych z poddaniem sprawcy próbie, podwyższenia ustawowych zagrożeń karnych przy poszczególnych przestępstwach, jak również modyfikacji ogólnych zasad i dyrektyw sądowego wymiaru kary przewidzianych w art. 53 k.k.³ Oprócz nowego ujęcia regulacji art. 53 § 1 k.k. ustawodawca zdecydował się na dodanie otwartego katalogu okoliczności obciążających i łagodzących, które w przypadku zaistnienia muszą być uwzględniane przez sąd przy wymiarze kary za konkretne przestępstwo.

Znamienne jest to, że w stanie prawnym obowiązującym przed 1 października 2023 r., czyli przed wejściem w życie rzeczowej nowelizacji, taki katalog okoliczności obciążających i łagodzących nie istniał, niemniej jednak art. 53 § 2 k.k. zawierał

¹Dz.U. poz. 2600.

²Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. z 2024 r., poz. 17), dalej jako k.k.

³P. Bogacki, M. Oleżałek, *Kodeks karny. Komentarz do nowelizacji z 7.7.2022 r.*, Warszawa 2023, s. IX-XI.

(i nadal zawiera) przykładowe wyliczenie przesłanek, które powinny zostać wzięte pod uwagę przez sąd przy podejmowaniu decyzji o rodzaju i wymiarze kary. Ich charakter można określić jako ambiwalentny, bowiem ustawodawca nie narzucił z góry obowiązku traktowania ich jako wyłącznie obciążających czy łagodzących, uzależniając taką ocenę od danego stanu faktycznego i zaistniałych okoliczności. Z tego względu już w dotychczasowym orzecnictwie widoczne były próby uporządkowania i analizy poszczególnych przesłanek, w tym też m.in. ustalenia, jak należy rozumieć negatywną wymowę okoliczności obciążających⁴.

Warto więc podkreślić, że obecnie – obok pierwotnego katalogu okoliczności mających znaczenie dla wymiaru kary i ujętych zbiorczo w art. 53 § 2 k.k. – w nowo dodanych jednostkach redakcyjnych tego przepisu zawarte zostały wspomniane katalogi: okoliczności obciążających (art. 53 § 2a k.k.) oraz okoliczności łagodzących (art. 53 § 2b k.k.), wpływających kolejno na zaostrzenie lub złagodzenie kary. Przykładowo wśród nich znajdują się przesłanki, które tyczą się sposobu popełnienia przestępstwa (działanie ze szczególnym okrucieństwem czy działanie prowadzące do poniżenia lub udręczenia pokrzywdzonego), postawy sprawcy po popełnieniu przestępstwa (naprawienie szkody lub zadośćuczynienie za krzywdę wynikłą z przestępstwa, pojednanie się z pokrzywdzonym), ale również samej jego motywacji do podjęcia zachowania przestępczego (popełnienie przestępstwa w wyniku motywacji zasługującej na uwzględnienie, popełnienie przestępstwa w wyniku motywacji zasługującej na szczególne potępienie). Do tej ostatniej kategorii ustawodawca zaliczył jeszcze inną okoliczność obciążającą, polegającą na popełnieniu przestępstwa motywowanego nienawiścią z powodu przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej lub wyznaniowej ofiary albo z powodu jej bezwyznaniowości. Za podstawowy cel niniejszego artykułu uczyniono jej szczegółową analizę.

***Ratio legis* dodania katalogu okoliczności obciążających (art. 53 § 2a k.k.) i łagodzących (art. 53 § 2b k.k.) do obecnie obowiązującego Kodeksu karnego**

W uzasadnieniu rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw⁵ wskazano powody leżące u podstaw decyzji ustanowienia katalogu okoliczności obciążających oraz łagodzących jako istotnych elementów mających znaczenie z punktu widzenia sądowego wymiaru kary. Projektodawcy wyjaśnili, że tego rodzaju przesłanki „(...) występują w ustawodawstwie kilkunastu krajów europejskich, w tym m.in. Austrii, Czech, Danii, Estonii, Finlandii, Hiszpanii, Litwy, Łotwy, Rumunii, Słowacji, Szwecji i Włoch. (...) Proponowane rozwiązanie nawiązuje więc do instytucji funkcjonujących w porządkach tak wielu krajów europejskich, że jawi się ono jako stanowiące raczej zasadę, a nie wyjątek w procesie określania normatywnych wyznaczników trafnej reakcji karnej, które powinny być uwzględniane przy wymiarze

⁴ Wyrok SN z 29 kwietnia 1983 r., sygn. IV KR 67/83, OSNKW 1984, Nr 1, poz. 8.

⁵ Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/druk.xsp?nr=2024> (data dostępu: 17.02.2024).

kary⁶. Jednocześnie podkreślono, że celowo ukształtowano oba katalogi okoliczności tak, aby miały one charakter otwarty, gdyż pozwoli to sądowi wziąć pod uwagę jeszcze inne, niewymienione wprost okoliczności i potraktować je jako obciążające lub łagodzące, co – zdaniem projektodawców – wpłynie na zwiększenie możliwości indywidualizacji rozstrzygnięcia w konkretnym przypadku⁷.

W większości ze wskazanych krajów, które już wcześniej wprowadziły katalog okoliczności obciążających i łagodzących, popełnienie przestępstwa z powodu nienawistnych pobudek lub motywacji albo ze względu na przynależność ofiary do danej grupy społecznej jest uznawane za jedną z okoliczności obciążających⁸. Zależnie jednak od ustawodawstwa każdego państwa przesłanka ta została sformułowana w różny sposób, kładąc akcent na inne elementy i obejmując w sposób węższy lub szerszy zakres cech chronionych prawem. Przykładowo w austriackim kodeksie karnym jako okoliczność obciążającą traktuje się popełnienie czynu z pobudek rasistowskich, ksenofobicznych lub innych szczególnie złych pobudek⁹. W Finlandii na zaostrzenie kary ma wpływ fakt popełnienia czynu z motywów opartych na rasie, kolorze skóry, statusie urodzenia, pochodzeniu narodowym lub etnicznym, przekonaniach religijnych, orientacji seksualnej, niepełnosprawności ofiary lub innej, podobnej przyczynie¹⁰. Natomiast na gruncie litewskiego kodeksu karnego do okoliczności obciążających zaliczono popełnienie czynu w celu wyrażenia nienawiści wobec grupy lub wobec przedstawiciela tej grupy z powodu wieku, płci, orientacji seksualnej, niepełnosprawności, rasy, narodowości, języka, pochodzenia, statusu społecznego, religii, przekonań lub poglądów¹¹.

Niewątpliwie uznanie okoliczności popełnienia przestępstwa z motywacji nienawistnej za okoliczność obciążającą i mającą wpływ na wymiar kary czyni zadość wymogom decyzji ramowej Rady UE w sprawie zwalczania pewnych form i przejawów rasizmu i ksenofobii za pomocą środków prawnokarnych¹². Stosownie do jej art. 4 państwa członkowskie winny podjąć niezbędne środki, aby pobudki rasistowskie i ksenofobiczne, przy popełnieniu jakiegokolwiek przestępstwa, mogły być traktowane jako okoliczność obciążająca (lub aby sąd uwzględniał je przy wymiarze kary). Wprawdzie wśród okoliczności ujętych w art. 53 § 2 k.k. i branych pod uwagę przez sąd w procesie wymierzania kary wskazano motywację sprawcy, co pozwalało już wcześniej ocenić negatywnie zachowanie ze względu na pewną cechę ofiary¹³. Pojawiały się jednak głosy,

⁶ Ibidem.

⁷ Ibidem.

⁸ M. Budyn-Kulik, *Dyrektywy wymiaru kary w państwach członkowskich Unii Europejskiej*, „Prawo w Działaniu” 2017, t. 30, s. 134–137.

⁹ Ibidem, s. 56.

¹⁰ The Criminal Code of Finland 39/1889, https://legislationline.org/sites/default/files/documents/a4/Finland_CC_1889_am2015_en.pdf (data dostępu: 17.02.2024).

¹¹ The Criminal Code of the Republic of Lithuania (Law No. VIII-1968), https://legislationline.org/sites/default/files/documents/62/Lithuania_CC_2000_am2017_en.pdf (data dostępu: 17.02.2024).

¹² Decyzja ramowa Rady 2008/913/WSiSW z dnia 28 listopada 2008 r. w sprawie zwalczania pewnych form i przejawów rasizmu i ksenofobii za pomocą środków prawnokarnych (Dz.U. UE L 328 z 6.12.2008).

¹³ R. Guzik, *Populizm penalny a mowa nienawiści, czyli krytycznie o projekcie ustawy o zmianie ustawy Kodeks karny*, „Jurysta” 2015, nr 2, s. 21.

że brak konkretnej regulacji mówiącej wprost, że szczególna postać motywacji, jaką jest motywacja nienawistna, stanowi okoliczność obciążającą, która dodatkowo wpływa na zwiększenie wymiaru kary, świadczy o niekompletnym wdrożeniu do systemu krajowego postanowień decyzji ramowej¹⁴. Wydaje się więc, że nowo ustanowiony katalog okoliczności obciążających uwzględniający popełnienie przestępstwa motywowanego nienawiścią pozwolił niejako na uzupełnienie tej, sygnalizowanej w środowisku naukowym luki (choć inną kwestią pozostaje sposób, w jaki zostało to uczynione).

W literaturze przedmiotu podnoszono też, że istotnym deficytem wynikającym z braku uznania nienawistnego charakteru motywacji za okoliczność obciążającą jest fakt, iż w sytuacji pokrzywdzenia ofiara nie ma żadnej pewności, że zaistnienie tego rodzaju motywacji u sprawcy zostanie w jakiegokolwiek formie odnotowane i uwzględnione. Wyrażano obawę, że sąd mógłby stwierdzić, iż nie zasługuje ona na potępienie, a skutki społeczne konkretnego przestępstwa o charakterze nienawistnym nie zostałyby ocenione aż tak negatywnie, by znalazło to swój wyraz w surowszej karze¹⁵. Wynikać to może z niskiego poziomu zaufania do decyzji sędziowskich i przekonania o dokonywaniu nie zawsze trafnych ocen co do zasadniczych kwestii w sprawach o przestępstwa motywowane nienawiścią. W tym kontekście niebagatelne znaczenie ma jeden z przedstawionych argumentów na rzecz wprowadzenia katalogu okoliczności obciążających i łagodzących, a sprowadzający się do twierdzenia, że wymienienie w ustawie wybranych okoliczności uwzględnianych co prawda już wcześniej przy wymiarze kary, ale niewskazanych jak dotąd wprost, rodzi konieczność głębszego, wszechstronnego rozważenia ich wpływu na rozstrzygnięcie, a później omówienia tego wpływu w uzasadnieniach wyroków. Rozwiązanie takie ma na celu sprzyjać transparentności orzeczeń i ich czytelności tak dla stron, jak i dla opinii publicznej¹⁶.

Popołnienie przestępstwa motywowanego nienawiścią jako okoliczność obciążająca

Zawarta w art. 53 § 2a pkt 6 okoliczność obciążająca, wyrażająca się w popełnieniu przestępstwa motywowanego nienawiścią z powodu przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej lub wyznaniowej ofiary albo z powodu jej bezwyznaniowości, opiera się w głównej mierze na elemencie motywacyjnym. Motywacja sprawcy jako taka stanowi kryterium oceny społecznej szkodliwości czynu (co wynika bezpośrednio z art. 115 § 2 k.k.), okoliczność brana pod uwagę przy wymiarze kary, czasami znanie kwalifikujące typ czynu zabronionego (np. art. 148 § 2 pkt 3 k.k.), a teraz również cechą mającą wartość konstytutywną niektórych z okoliczności obciążających i łagodzących. Problemem jest jednak fakt, że samo to pojęcie nie ma jasnej definicji, cechuje

¹⁴ E. Bienkowska, *Przestępstwa z nienawiści w polskim prawie karnym (uwagi de lege lata i de lege ferenda)*, [w:] L. Mazowiecka (red.), *Ofiary przestępstw z nienawiści*, Warszawa 2013, s. 98.

¹⁵ A. Gliszczyńska-Grabias, *Deficyty polskiego ustawodawstwa w zakresie przeciwdziałania mowie nienawiści i przestępstwom z nienawiści*, „Studia Prawnicze” 2014, nr 1(197), s. 117–118.

¹⁶ Uzasadnienie rządowego projektu...

się złożonością, a współczesne koncepcje je wyjaśniające skupiają się na różnorodnych aspektach i kładą nacisk na odmienne czynniki.

Według jednej z perspektyw motywacja może być rozumiana na dwa sposoby. W ujęciu szerszym stanowi ona względnie stałą tendencję do realizowania konkretnych zadań, celów, co sprawia, że jest przejawem i efektem pełnienia przez osobowość człowieka tych czynności związanych z regulacją i integracją wszelkich zachowań. W drugim, węższym znaczeniu bywa pojmowana jako proces motywacyjny leżący u podłoża określonego zachowania, a więc będący jego bezpośrednią przyczyną w rozpatrywanej sytuacji¹⁷. Powstanie procesu motywacyjnego ma miejsce wówczas, gdy wyzwala się napięcie motywacyjne, człowiek dostrzega obiekt, który ze względu na swoją wartość gratyfikacyjną może to napięcie zredukować i jest on przekonany, że osiągnięcie tej wartości gratyfikacyjnej pozostaje w jego zasięgu, że da się ją zdobyć¹⁸. Inna definicja uwzględniająca specyfikę prawa karnego ujmując motywację jako całość procesów psychicznych pobudzających, regulujących i ukierunkowujących zachowanie, które w różnym stopniu są objęte świadomością sprawcy, a doprowadzają do powzięcia przez niego działania przestępczego lub zaniechania ciążyącego na nim prawnego obowiązku¹⁹.

Punkt wyjścia dla większości teorii próbujących wyjaśnić znaczenie pojęcia motywacji stanowi założenie, że każde zachowanie ludzkie ma przyczynę, jest więc czymś motywowane²⁰. W przypadku analizowanej tutaj okoliczności obciążającej uwzględnianej przy wymiarze kary mowa o szczególnej postaci motywacji sprawcy leżącej u podstaw popełnionego przestępstwa, tj. motywacji wynikającej z nienawiści z powodu przynależności ofiary do konkretnej grupy społecznej lub jej bezwyznaniowości. Według *Słownika języka polskiego* nienawiść to „uczucie silnej niechęci, wrogości do kogoś lub czegoś”²¹. W orzecznictwie dotyczącym przestępstwa nawoływania do nienawiści z art. 256 § 1 k.k. również przywołuje się powyższą definicję²², a nadto wskazuje się, że czyn ten polega na formułowaniu wypowiedzi, które „(...) wzbudzają uczucia silnej niechęci, złości, braku akceptacji wręcz wrogości do poszczególnych osób lub całych grup społecznych czy wyznaniowych bądź też z uwagi na formę wypowiedzi nasilają takie negatywne nastawienia i podkreślają tym samym uprzywilejowanie, wyższość określonego narodu, grupy etnicznej, rasy lub wyznania”²³. O ile można się zastanawiać, czy poczucie wyższości nie jest bliżej związane z pogardą, jako chłodną emocją wyrażającą się brakiem szacunku do innych i ocenianiem ich jako bezwartościowych czy

¹⁷ A. Czerederecka, J.K. Gierowski, T. Jaśkiewicz-Obydzińska, E. Wach, *Ekspertyza psychologiczna*, [w:] M. Kała, D. Wilk, J. Wójcikiewicz, D. Zuba (red.), *Ekspertyza sądowa. Wybrane zagadnienia*, Warszawa 2023, s. 978.

¹⁸ M. Budyn-Kulik, *Umysłność w prawie karnym i psychologii. Teoria i praktyka sądowa*, Warszawa 2015, s. 279.

¹⁹ P. Marcinkiewicz, *Motywacja sprawcy czynu zabronionego jako przesłanka odpowiedzialności karnej*, „Prokuratura i Prawo” 2011, nr 5, s. 25.

²⁰ J.K. Gierowski, T. Jaśkiewicz-Obydzińska, M. Najda, *Psychologia w postępowaniu karnym*, Warszawa 2010, s. 346.

²¹ L. Drabik, *Słownik języka polskiego PWN*, Warszawa 2022, s. 308.

²² Wyrok SA we Wrocławiu z 5 lipca 2018 r., sygn. akt II AKa 200/18, Legalis nr 1813772.

²³ Postanowienie SN z 5 lutego 2007 r., sygn. akt IV KK 406/06, Legalis nr 81919.

niekompetentnych²⁴, o tyle nie ma wątpliwości, że sama nienawiść świadczy o silnym zabarwieniu emocjonalnym przestępstw nią motywowanych. Nie da się wykluczyć, że w niektórych przypadkach może być ona kluczowym źródłem motywacji do podejmowania aktów dyskryminacji i nietolerancji w stosunku do osób o określonej charakterystyce, wyróżnianych ze względu na pochodzenie, rasę, religię czy inne, podobne cechy. Niemniej jednak należy podkreślić, że nienawiść nie jest głównym czynnikiem warunkującym byt przestępstw wyróżniających się spośród pozostałych celowym dobrem ofiary, a funkcjonujących w literaturze przedmiotu pod takimi nazwami, jak „przestępstwa z nienawiści” „przestępstwa motywowane nienawiścią”, rzadziej „przestępstwa motywowane uprzedzeniami”. Jak się okazuje, u ich podłoża wcale nie leżą wyłącznie emocje, a właśnie żywione przez sprawcę uprzedzenia²⁵, co podkreśla ostatni z wymienionych terminów.

W myśl psychologicznego ujęcia uprzedzenie to „wroga lub negatywna postawa wobec pewnej dającej się wyróżnić grupy, oparta na uogólnieniach wyprowadzonych z fałszywych lub niekompletnych informacji”²⁶. Na emocjonalne zabarwienie wskazuje także inna definicja, zgodnie z którą uprzedzeniem jest negatywny (choć możliwy jest też pozytywny) stosunek do członków określonej grupy społecznej, wynikający z faktu, że są jej członkami²⁷. W niektórych perspektywach zwraca się większą uwagę na aspekt intelektualny, przyjmując, że uprzedzenie stanowi stronniczą ocenę grupy, stawianą na podstawie rzeczywistych lub wyobrażonych cech jej przedstawicieli²⁸. Bazuje ono na nadmiernych uproszczeniach świata zewnętrznego. Z tego względu uprzedzenie wydaje się być pojęciem bardziej złożonym, obejmującym nie tylko sam element emocjonalny, który tylko w pewnej części przypadków odpowiada typowej nienawiści, ale i powzięte z góry założenia na temat określonej grupy społecznej i jej członków. Założenia te, nawet gdy mają charakter negatywny i prowadzą do przypisania pejoratywnych atrybutów innym, nie muszą oznaczać, że jednostka posługująca się nimi czyni to wyłącznie z powodu odczuwanej nienawiści.

W badaniach nad czynami popełnionymi ze względu na uprzedzenia zwraca się uwagę na istotne różnice w motywach działania sprawców. Przyjmując to za kryterium podziału, Jack McDevitt i Jack Levin wraz ze swoim zespołem w oparciu o akta sprawy Departamentu Policji w Bostonie stworzyli typologię osób dopuszczających się czynów rasistowskich, dzieląc ich na cztery grupy. Najliczniejszą z nich (66%) tworzyli sprawcy poszukujący wrażeń, czyli młodzi mężczyźni szukający rozrywek i źródeł nowych przyjemności, którzy chcieli poprzez swój czyn zaspokoić pragnienie władzy, zyskać akceptację i uznanie w oczach rówieśników. Wybierali oni ofiary w oparciu o założenie, że są one inne ze względu na ich przynależność do określonej grupy. Występującą w co

²⁴ M. Winiewski, K. Hensen, M. Bilewicz, W. Soral, A. Świdorska, D. Bulska, *Mowa nienawiści, mowa pogardy. Raport z badania przemocy werbalnej wobec grup mniejszościowych*, https://www.batory.org.pl/upload/files/pdf/MOWA_NIENAWISCI_MOWA_POGARDY_INTERNET.pdf (data dostępu: 17.02.2024).

²⁵ F.M. Lawrence, *Punishing hate. Bias crimes under American law*, Harvard 1999, s. 9.

²⁶ E. Aronson, *Człowiek. Istota społeczna*, Warszawa 2005, s. 280.

²⁷ B. Wojciszke, *Człowiek wśród ludzi. Zarys psychologii społecznej*, Warszawa 2004, s. 68.

²⁸ T.D. Nelson, M.A. Olson, *The psychology of prejudice*, Nowy Jork 2024, s. 10.

czwartym przypadku motywacją sprawców była obrona społeczności przed członkami mniejszości, których postrzegano jako obcych, będących jedynie zagrożeniem i zakłócających dotychczasowy spokój. Pełniane w oparciu o uprzedzenia czyny miały pełnić rolę swoistego komunikatu sygnalizującego, że nie są oni mile widziani w danym miejscu oraz sprawić, aby przeprowadzili się na inne terytorium. Kolejną grupę sprawców (8%) stanowiły osoby działające w ramach odwetu za zamachy terrorystyczne czy incydenty o charakterze lokalnym skierowane przeciwko własnej społeczności, z którą się utożsamiali. To, czy rzeczywiście tego rodzaju zdarzenia miały miejsce, często było pozbawione znaczenia, gdyż u podłoża niektórych z popełnionych czynów leżały jedynie plotki o rzekomym ataku i doświadczonej krzywdzie. Ostatnim, najrzadszym typem sprawców (nieco ponad 0,5%) byli fanatycy z poczuciem misji i potrzebą ratowania świata przed złem upatrywanym w członkach określonej grupy, działający według własnej ideologii nienawistnej i zmierzający do eliminacji zagrożeń samotnie bądź w ramach zorganizowanych struktur o szerszym spektrum działania²⁹.

Istotnych wniosków dostarczają również badania brytyjskie przeprowadzone przez Raę Sibbitt. Ustaliła ona, że przejawy rasizmu w londyńskich dzielnicach zdawały się być środkiem odwracającym uwagę sprawcy i członków lokalnej społeczności od ich głębokich problemów wynikających z niewykształconego poczucia tożsamości, niepokoju związanego z przyszłością czy problemów zdrowotnych. Przemocy na tle rasowym dopuszczali się reprezentanci każdej grupy wiekowej, począwszy od emerytów, poprzez adolescentów, a skończywszy na dzieciach, które zapewne naśladowały zachowania osób dla siebie znaczących³⁰.

Wachlarz przyczyn popełniania analizowanych przestępstw wykracza poza tradycyjnie rozumianą nienawiść i tym samym obejmuje szereg innych pobudek działania sprawcy, który intencjonalnie dobiera ofiarę z powodu szczególnej jej cechy. Może on odczuwać wobec niej wrogość, ale i doświadczać innych przeżyć emocjonalnych, choćby poczucia zagrożenia lub niesprawiedliwości, zemsty czy zazdrości połączonych z powielaniem negatywnych osądów na temat grupy, do której ofiara ta przynależy. Z tego też powodu w wielu definicjach przestępstw z nienawiści nie wskazuje się samej nienawiści jako czynnika determinującego ich pełnienie.

W świetle niniejszych rozważań należy wskazać, że opieranie omawianej okoliczności obciążającej jedynie na motywacji nienawistnej stanowi dość niefortunny zabieg, bowiem nie oddaje w pełni złożoności zjawiska społecznego, do jakiego okoliczność ta winna się odnosić. Być może ustawodawca kierował się używanym w licznych opracowaniach sformułowaniem „przestępstwa motywowane nienawiścią” jako nazwą zbiorczą dla przestępstw popełnianych z powodu cech dyskryminacyjnych ofiary. Przy braku definicji legalnej tego pojęcia wydaje się jednak, że rzeczona okoliczność obciążająca będzie mogła zostać uwzględniona przez sąd tylko w tych przypadkach, w których

²⁹ J. McDevitt, J. Levin, S. Bennett, *Hate crime offenders: an expanded typology*, „Journal of Social Issues” 2002, t. 58, nr 2, s. 307–309.

³⁰ R. Sibbitt, *The perpetrators of racist violence and harassment*, cyt. za: E. Davis, *Race hate crime and the criminal justice response*, „British Journal of Community Justice” 2020, t. 16, nr 2–3, s. 96.

stwierdzono obecność motywu nienawiści. Inna interpretacja, dopuszczająca możliwość wzięcia pod uwagę tej okoliczności w sytuacji, gdy sprawca działał w oparciu o żywione przez siebie uprzedzenia lub inne pobudki z powodu przynależności ofiary do danej grupy lub jej bezwyznaniowość bez wykazywania motywacji nienawistnej, mogłaby prowadzić do nieuprawnionej wykładni rozszerzającej.

Inną kwestią jest to, że do katalogu okoliczności obciążających włączono jako odrębną okoliczność popełnienia przestępstwa z motywacji zasługującej na szczególne potępienie (art. 53 § 2a pkt 5 k.k.). Określenie „motywacja zasługująca na szczególne potępienie” nie należy do zupełnie nowych, występowało już bowiem zarówno w części ogólnej Kodeksu karnego (w art. 40 § 2 k.k. jako przesłanka orzekania środka karnego pozbawienia praw publicznych), jak i w jego części szczególnej (w art. 148 § 2 pkt 3 k.k. jako znamię kwalifikujące przestępstwo zabójstwa). W oparciu o orzecznictwo wyrosłe na tle obu tych przepisów można wywieść, że tego rodzaju motywacja cechuje się jaskrawą nagannością, wywołuje w społeczeństwie silnie emocjonalne reakcje w postaci odrazy, gniewu, potępienia, a nadto budzi wyjątkowe oburzenie społeczne, zdumienie i zdecydowany sprzeciw³¹. Będąc pojęciem dosyć szerokim, „motywacja zasługująca na szczególne potępienie” obejmuje wszelkie typy motywacji, które winny spotkać się z silnym, kategorycznym napiętnowaniem. W demokratycznych społeczeństwach do takich niewątpliwie można zaliczyć motywację opartą na nienawiści z powodu konkretnej, właściwej dla danej grupy cechy, jak i motywację wynikającą z uprzedzeń i niekoniecznie wiążącą się z czystą postacią nienawiści. W szczególności, na co wskazał Sąd Apelacyjny we Wrocławiu w wyroku z 29 września 2004 r., cechy „motywacji zasługującej na szczególne potępienie” ma „usprawiedliwianie zabójstwa potrzebą wyeliminowania ze społeczeństwa ludzi należących w ocenie sprawcy do ludzi »drugiej kategorii«”³², często traktowanych w ten sposób ze względu na ich pochodzenie, religijność czy jeszcze inną charakterystykę.

Przy uznaniu, że motywacja z nienawiści z uwagi na przynależność narodową, etniczną, rasową, polityczną, wyznaniową ofiary czy z powodu jej bezwyznaniowości jest jednocześnie przykładem motywacji zasługującej na szczególne potępienie, powstaje wątpliwość dotycząca związku między okolicznościami obciążającymi, wymienionymi w pkt 5 i 6 art. 53 § 2a k.k. Wprowadzając obowiązek uwzględniania przez sąd okoliczności obciążających i łagodzących przy wymiarze kary, ustawodawca nie rozwiązał problemu wzajemnego nakładania się ich na siebie, mimo że katalogi je zawierające uregulowane są w sposób nadmiernie kazuistyczny. Obie okoliczności z pkt 5 i 6 art. 53 § 2a k.k. zbudowane są w oparciu o taką samą przesłankę, a pod względem treści druga (popełnienie przestępstwa motywowanego nienawiścią) zawiera się w zakresie treściowym tej pierwszej (popełnienie przestępstwa z motywacji zasługującej na szczególne potępienie). Wydaje się, że z przyczyn czysto racjonalnych należy założyć, że sąd przy

³¹ Wyrok SN z 12 listopada 2002 r., sygn. akt V KKN 304/01, Lex nr 56857; wyrok SA w Katowicach z 13 czerwca 2022 r., sygn. akt II AKa 395/21, Lex nr 3567359.

³² Wyrok SA we Wrocławiu z 29 września 2004 r., sygn. akt II AKa 275/04, „Wokanda” 2005, nr 4, s. 48.

podejmowaniu decyzji co do rodzaju i wysokości kary względem sprawcy działającego z motywów nienawistnych winien wziąć pod uwagę okoliczność o charakterze motywacyjnym tylko raz. Uwzględnienie obu skutkowałoby bowiem dwukrotną negatywną oceną tego samego czynnika przy wymiarze kary. W tym miejscu należy jednak podkreślić, że fakt niewykazania w uzasadnieniu orzeczenia ujawnionej w sprawie, zawartej w otwartym katalogu z art. 53 § 2a k.k. okoliczności obciążającej, może pociągać za sobą zarzut naruszenia prawa materialnego³³.

Okoliczność obciążająca popełnienia przestępstwa motywowanego nienawiścią wobec przestępstw z art. 119, 256 i 257 k.k.

Wprowadzając katalog okoliczności obciążających i łagodzących, ustawodawca zawarł istotne zastrzeżenia obligujące sąd do pominięcia konkretnych okoliczności i nietraktowania ich jako wpływających na wymiar kary. Zostały one zawarte w art. 53 § 2c–e k.k., w myśl których nie stanowi okoliczności obciążającej lub łagodzącej okoliczność będąca znamieniem popełnionego czynu zabronionego, chyba że wystąpiła ze szczególnie wysokim nasileniem, ani też okoliczność wprowadzie niestanowiąca znamienia czynu zabronionego, ale przyjęta za podstawę zaostrzenia lub złagodzenia odpowiedzialności karnej sprawcy. W obliczu tak ustalonych reguł rzutujących na zabarwienie obciążające lub łagodzące przesłanek ujętych w otwartych katalogach w art. 53 § 2a–b k.k. rodzi się pytanie o możliwość (lub też brak możliwości) zastosowania okoliczności obciążającej popełnienia przestępstwa motywowanego nienawiścią w procesie wymiaru kary za przestępstwa uregulowane kolejno w art. 119 § 1, art. 256 i art. 257 k.k.

Wskazane przestępstwa zaliczane są bowiem do grupy przestępstw z nienawiści³⁴ *sensu stricto*. Wynika to głównie z faktu, że zawierają one bezpośrednie, wyrażone *expressis verbis*, odwołanie do motywacji sprawcy opartej na przesłankach dyskryminacyjnych oraz skierowane są przeciwko enumeratywnie wymienionym grupom i osobom do nich należącym³⁵. Cechują się tym, że do ich znamion należy jeden lub więcej elementów oddających pojedynczą cechę albo kilka cech wyróżniających określoną grupę społeczną, a także wszystkich jej członków, i będących właściwymi wyłącznie dla nich. To właśnie te konkretne elementy stanowią o istocie przestępstw z nienawiści³⁶.

Konstrukcja powyższych przepisów oparta jest na modelu wyboru dyskryminacyjnego. Wynika z tego, że sprawca musi celowo wybrać ofiarę ze względu na pewną jej cechę (o czym świadczy np. użycie zwrotu „z powodu” czy „na tle różnic”), jednocześnie jednak nie wymaga się, aby odczuwał on silnych, negatywnych emocji w stosunku do

³³ M. Budyn-Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, 2024, Lex, komentarz do art. 53.

³⁴ W polskich opracowaniach pojęcie to występuje znacznie częściej niż choćby „przestępstwa z uprzedzenia” czy „przestępstwa motywowane uprzedzeniami”. Używane jest także przez cytowanych autorów, w związku z czym w niniejszym tekście przywołuje się je w niezmienionej formie.

³⁵ M. Duda, *Przestępstwa z nienawiści. Studium prawnokarne i kryminologiczne*, Olsztyn 2016, s. 49.

³⁶ E. Bienkowska, op. cit., s. 82–83.

grupy, z którą ofiara się utożsamia. Dla bytu tak ujętych czynów bez znaczenia pozostaje więc to, czy u podłoża zachowania leży skrajna wrogość, nienawiść czy pogarda, w związku z czym nie ma potrzeby udowadniania, że sprawca właśnie nimi się kierował³⁷. Stanowisko to znajduje potwierdzenie w orzecznictwie. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu w wyroku z 13 czerwca 2017 r. podkreślił, że przestępstwa z art. 119 § 1 k.k. i art. 257 k.k. to przestępstwa umyślne, popełniane z zamiarem bezpośrednim o szczególnym zabarwieniu, przy czym sprawca „(...) może być jednak różnie motywowany do działań rasistowskich, w tym z powodu ideologii faszystowskiej, fundamentalizmu religijnego lub wojującego ateizmu, czy też mieć podłoże materialne, np. chęć zwalczania konkurencji”³⁸. W podobnym tonie wypowiedział się Sąd Apelacyjny w Szczecinie, który w wyroku z 7 marca 2019 r. wskazał, że w przypadku przestępstw z art. 119 § 1 k.k. i art. 257 k.k. „(...) nie jest istotne, czy sprawca wyznaje poglądy rasistowskie, czy też [do – przyp. P.K.] przestępstwa popchnęły go inne pobudki, np. frustracja, czy też pobudzenie w wyniku spożycia alkoholu”³⁹.

Fundamentalne znaczenie dla podejmowanej problematyki ma pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w wyroku z 14 września 2023 r., zgodnie z którym zarówno w przypadku art. 256 § 1 k.k., jak i art. 257 k.k. nie ma wymogu, aby sprawca był motywowany nienawiścią. Akceptacja stanowiska odmiennego, a więc uzależnienie bytu tych przestępstw od wystąpienia u sprawcy nienawistnej motywacji, stanowi skutek wadliwej wykładni obu przepisów⁴⁰. Wydaje się, że tezę tę można rozszerzyć także o art. 119 § 1 k.k., choćby ze względu na ugruntowane orzecznictwo co do strony podmiotowej tego występkę i podobną do art. 257 k.k. konstrukcję.

Okoliczność obciążająca zawarta w art. 53 § 2a k.k. z kolei bezpośrednio odwołuje się do motywacji sprawcy opartej na nienawiści z powodu konkretnych charakterystyk ofiary. W przeciwieństwie do przestępstw zaliczanych do przestępstw z nienawiści *sensu stricto* została ona skonstruowana z położeniem akcentu na szczególnie silny stosunek emocjonalny sprawcy względem określonej grupy i pojedynczej ofiary jako jej przedstawiciela. Z jednej strony więc można stwierdzić, że zastrzeżenie wyłączające obciążający charakter okoliczności, gdy stanowi ona znamię czynu zabronionego, nie ma zastosowania przy wymierzaniu kary za przestępstwa z art. 119 § 1 k.k., 256 i 257 k.k., gdyż do ich znamion nie należy motywacja wyrażająca się w nienawiści. Z drugiej jednak strony należy zwrócić uwagę, że w większości przestępstwa te oddają w pełni istotę przestępstw z nienawiści. Eksponują one bowiem nieprzypadkowy dobór ofiary i związane z tym zagrożenia społeczne. Wśród nich art. 256 § 1 k.k. wpisuje się w zakres mowy nienawiści obejmującej wypowiedzi i wizerunki łączące, wyszydające i poniżające pewne grupy oraz osoby do nich należące⁴¹. Charakter nawoływania do

³⁷ *Hate crime laws: a practical guide*, <https://www.osce.org/files/f/documents/1/4/523940.pdf> (data dostępu: 17.02.2024).

³⁸ Wyrok SA we Wrocławiu z 13 czerwca 2017 r., sygn. akt II AKa 131/17, Lex nr 2329064.

³⁹ Wyrok SA w Szczecinie z 7 marca 2019 r., sygn. akt II AKa 231/18, Lex nr 3021580.

⁴⁰ Wyrok SN z 14 września 2023 r., sygn. akt I KK 136/23, Legalis nr 2983547.

⁴¹ Wyrok SN z 8 lutego 2019 r., sygn. akt IV KK 38/18, Legalis nr 1875255.

nienawiści może też wyczerpywać publiczne propagowanie niektórych ideologii wskazanych w § 1a art. 256 k.k. (m.in. ideologii faszystowskiej⁴²), a jedynie § 2 penalizuje raczej czynności przygotowawcze do przestępstwa określonego w art. 256 § 1 k.k.

Specyfika wszystkich tych przestępstw sprawia, że wywołane nimi szkody wykraczają poza poziom indywidualny i dosięgają całych społeczności, rodząc przy tym obawę, wzajemną wrogość i podejrzliwość. Ich celem jest nie tylko podporządkowanie sobie samej ofiary, lecz uwydatnienie podrzędnego statusu całej grupy mniejszościowej i zastraszenie jej⁴³. Stanowią formę społecznego komunikatu skierowanego od sprawcy do członków społeczności ofiary, że nie są oni mile widziani na danym terytorium, a ich ogólne bezpieczeństwo jest zagrożone⁴⁴. Wydaje się, że ustawodawca uwzględnił te najważniejsze elementy przestępstw z nienawiści i dał im wyraz poprzez właściwe dostosowanie granic ustawowego zagrożenia⁴⁵ przewidzianych dla czynów zabronionych określonych w art. 119 § 1, art. 256 i art. 257 k.k. Pozwala to sądzić, że co do zasady okoliczność obciążająca popełnienia przestępstwa motywowanego nienawiścią z powodu przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej lub wyznaniowej ofiary albo z powodu jej bezwyznaniowości nie powinna mieć zastosowania w procesie wymiaru kary za przestępstwa należące do grupy przestępstw z nienawiści *sensu stricto*, w szczególności za te przewidziane w art. 119 § 1 k.k., art. 256 § 1 k.k. i art. 257 k.k.⁴⁶ (choć § 1a art. 256 k.k., jak zaznaczono wcześniej, też może nosić znamiona mowy nienawiści). Pogląd odmienny mógłby prowadzić do nadmiernego i nieuzasadnionego zwiększania dolegliwości karnej na podstawie podobnych przesłanek. Na marginesie należy jednak przypomnieć, że ustawodawca uznaje za okoliczność obciążającą nawet taką okoliczność, która stanowi znanie popełnionego czynu zabronionego pod warunkiem, że występuje ona ze szczególnie wysokim nasileniem.

Podsumowanie

Katalog okoliczności obciążających (i łagodzących) stanowi swoiste *novum* w polskim prawie karnym. Uwzględnienie w nim okoliczności popełnienia przestępstwa motywowanego nienawiścią z powodu przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej ofiary albo z powodu jej bezwyznaniowości może być z jednej strony traktowane jako istotne rozszerzenie modelu kryminalizacji przestępstw z nienawiści, opartego dotychczas w zasadzie na penalizacji jedynie kilku czynów stanowiących

⁴²P. Domagała, *Jeszcze o propagowaniu faszystowskiego ustroju państwa w świetle polskiego prawa karnego (kilka uwag na marginesie artykułu prof. Witolda Kuleszy)*, „Państwo i Prawo” 2019, nr 5, s. 118.

⁴³B. Perry, *In the name of hate. Understanding hate crimes*, Nowy Jork 2001, s. 10.

⁴⁴R.A. Berk, E.A. Boyd, K.M. Hamner, *Thinking more clearly about hate-motivated crimes*, [w:] B. Perry (red.), *Hate and bias crime*, Nowy Jork 2003, s. 53.

⁴⁵Warto porównać choćby zagrożenie karne przestępstwa znieważenia w trybie podstawowym z art. 216 § 1 k.k. (grzywna lub kara ograniczenia wolności) czy przestępstwa naruszenia nietykalności cielesnej z art. 217 § 1 k.k. (grzywna, kara ograniczenia wolności lub kara pozbawienia wolności do roku), które ścigane są z oskarżenia prywatnego, z zagrożeniem karnym przewidzianym za przestępstwo z art. 257 k.k. (kara pozbawienia wolności do lat 3), które dodatkowo jest ścigane z oskarżenia publicznego.

⁴⁶Tak: M. Budyn-Kulik, [w:] M. Mozgawa (red.), op. cit.

odrębną kategorię i ujętych w niezależnych jednostkach redakcyjnych. Z drugiej jednak strony niewykluczone, że w praktyce wymiaru kary rzeczona okoliczność może ostatecznie nie mieć znaczenia przełomowego oraz nie odgrywać kluczowej roli, choćby ze względu na kształt regulacji z art. 53 § 2 k.k.

Przeprowadzone w niniejszym artykule rozważania pozwalają zwrócić uwagę na kilka aspektów. Przede wszystkim ustawodawca zdecydował się oprzeć przedstawianą okoliczność obciążającą na motywacji nienawistnej, co tylko częściowo odpowiada istocie problemu. Jest to o tyle ciekawe, że w znamionach przestępstw z nienawiści *sensu stricto* (art. 119 § 1, art. 256 i art. 257 k.k.) takiego odwołania do nienawiści nie ma, a zawarto w nich odniesienie do motywacji dyskryminacyjnej, gdzie powodem zachowania jest przynależność ofiary do określonej grupy lub jej bezwyznaniowość⁴⁷. Rozbudowana siatka pojęciowa odnosząca się do przestępstw z nienawiści zdaje się być szeroka i często niekonsekwentnie stosowana, co przekładać się może na zakres i określoność regulacji prawnokarnych. Inna kwestia dotyczy tego, że ustawodawca nie rozwiązał problemu zbiegu okoliczności obciążających (i łagodzących) wpływających na wymiar kary, co przy ich kazuistycznym ujęciu rodzi pewne wątpliwości natury praktycznej. Nie uniknięto nakładania się jednych (popełnienie przestępstwa motywowanego nienawiścią) na inne (popełnienie przestępstwa z motywacji zasługującej na szczególne potępienie), jako że opierają się na tych samych znamionach (motywacyjnych), często trudnych do udowodnienia.

BIBLIOGRAFIA

Literatura

- Aronson E., *Człowiek. Istota społeczna*, Warszawa 2005.
- Berk R.A., Boyd E.A., Hamner K.M., *Thinking more clearly about hate-motivated crimes*, [w:] B. Perry (red.), *Hate and bias crime*, Nowy Jork 2003.
- Bieńkowska E., *Przestępstwa z nienawiści w polskim prawie karnym (uwagi de lege lata i de lege ferenda)*, [w:] L. Mazowiecka (red.), *Ofiary przestępstw z nienawiści*, Warszawa 2013.
- Bogacki P., Olężałek M., *Kodeks karny. Komentarz do nowelizacji z 7.7.2022 r.*, Warszawa 2023.
- Budyn-Kulik M., *Dyrektywy wymiaru kary w państwach członkowskich Unii Europejskiej*, „Prawo w Działaniu” 2017, t. 30.
- Budyn-Kulik M., *Umysłność w prawie karnym i psychologii. Teoria i praktyka sądowa*, Warszawa, 2015.

⁴⁷ Wyrok SA we Wrocławiu z 7 listopada 2019 r., sygn. akt II AKa 317/19, Legalis nr 2271966.

- Czerederecka A., Gierowski J.K., Jaśkiewicz-Obydzińska T., Wach E., *Ekspertyza psychologiczna*, [w:] M. Kała, D. Wilk, J. Wójcikiewicz, D. Zuba (red.), *Ekspertyza sądowa. Wybrane zagadnienia*, Warszawa 2023.
- Domagała P., *Jeszcze o propagowaniu faszystowskiego ustroju państwa w świetle polskiego prawa karnego (kilka uwag na marginesie artykułu prof. Witolda Kuleszy)*, „Państwo i Prawo” 2019, nr 5.
- Drabik L., *Słownik języka polskiego PWN*, Warszawa 2022.
- Duda M., *Przestępstwa z nienawiści. Studium prawnokarne i kryminologiczne*, Olsztyn 2016.
- Gierowski J.K., Jaśkiewicz-Obydzińska T., Najda M., *Psychologia w postępowaniu karnym*, Warszawa 2010.
- Gliszczyńska-Grabias A., *Deficyty polskiego ustawodawstwa w zakresie przeciwdziałania mowie nienawiści i przestępstwom z nienawiści*, „Studia Prawnicze” 2014, nr 1(197).
- Guzik R., *Populizm penalny a mowa nienawiści, czyli krytycznie o projekcie ustawy o zmianie ustawy Kodeks karny*, „Jurysta” 2015, nr 2.
- Lawrence F.M., *Punishing hate. Bias crimes under American law*, Harvard 1999.
- Marcinkiewicz P., *Motywacja sprawcy czynu zabronionego jako przesłanka odpowiedzialności karnej*, „Prokuratura i Prawo” 2011, nr 5.
- McDevitt J., Levin J., Bennett S., *Hate crime offenders: an expanded typology*, „Journal of Social Issues” 2002, t. 58, nr 2.
- Mozgawa M. (red.), *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, 2024, Lex.
- Nelson T.D., Olson M.A., *The psychology of prejudice*, Nowy Jork 2024.
- Perry B., *In the name of hate. Understanding hate crimes*, Nowy Jork 2001.
- Sibbitt R., *The perpetrators of racist violence and harassment*, [za:] E. Davis, *Race hate crime and the criminal justice response*, „British Journal of Community Justice” 2020, t. 16, nr 2-3.
- Wojciszke B., *Człowiek wśród ludzi. Zarys psychologii społecznej*, Warszawa 2004.

Akty prawne

- Decyzja ramowa Rady 2008/913/WSiSW z dnia 28 listopada 2008 r. w sprawie zwalczania pewnych form i przejawów rasizmu i ksenofobii za pomocą środków prawnokarnych (Dz.U. UE L 328 z 6.12.2008).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. z 2024 r., poz. 17).
- Ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 2600).

Orzecznictwo

- Postanowienie SN z 5 lutego 2007 r., sygn. akt IV KK 406/06, Legalis nr 81919.
- Wyrok SA w Katowicach z 13 czerwca 2022 r., sygn. akt II AKa 395/21, Lex nr 3567359.
- Wyrok SA w Szczecinie z 7 marca 2019 r., sygn. akt II AKa 231/18, Lex nr 3021580.

Wyrok SA we Wrocławiu z 13 czerwca 2017 r., sygn. akt II AKa 131/17, Lex nr 2329064.
Wyrok SA we Wrocławiu z 29 września 2004 r., sygn. akt II AKa 275/04, „Wokanda” 2005, nr 4.

Wyrok SA we Wrocławiu z 5 lipca 2018 r., sygn. II akt AKa 200/18, Legalis nr 1813772.
Wyrok SA we Wrocławiu z 7 listopada 2019 r., sygn. akt II AKa 317/19, Legalis nr 2271966.

Wyrok SN z 29 kwietnia 1983 r., sygn. akt IV KR 67/83, OSNKW 1984, Nr 1, poz. 8.

Wyrok SN z 12 listopada 2002 r., sygn. akt V KKN 304/01, Lex nr 56857.

Wyrok SN z 8 lutego 2019 r., sygn. akt IV KK 38/18, Legalis nr 1875255.

Wyrok SN z 14 września 2023 r., sygn. akt I KK 136/23, Legalis nr 2983547.

Źródła internetowe

Hate crime laws: a practical guide, <https://www.osce.org/files/f/documents/1/4/523940.pdf>.

Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/druk.xsp?nr=2024>.

The Criminal Code of Finland 39/1889, https://legislationline.org/sites/default/files/documents/a4/Finland_CC_1889_am2015_en.pdf.

The Criminal Code of the Republic of Lithuania (Law No. VIII-1968), https://legislationline.org/sites/default/files/documents/62/Lithuania_CC_2000_am2017_en.pdf.

Winiewski M., Hensen K., Bilewicz M., Soral W., Świderska A., Bulska D., *Mowa nienawiści, mowa pogardy. Raport z badania przemocy werbalnej wobec grup mniejszościowych*, https://www.batory.org.pl/upload/files/pdf/MOWA_NIENAWISCI_MOWA_POGARDY_INTERNET.pdf.

Committing a crime motivated by hate because of the victim's national, ethnic, racial, political or religious affiliation or because of their lack of religious belief as aggravating circumstance in judicial sentencing

Summary

The aim of this article is to analyse one of aggravating circumstances affecting the judicial sentencing, i.e. committing a crime motivated by hate because of the victim's national, ethnic, racial, political or religious affiliation or because of their lack of religious belief. It is included in Article 53 (§ 2a) of the Penal Code, added on the basis of The Act of 7 July 2022 Amending the Act – Penal Code and Certain Other Acts and controversial among representatives of the doctrine of criminal law from the very beginning.

As a part of introduction, Polish Legislator's argumentation on the need to introduce lists of mitigating and aggravating circumstances in the Penal Code is presented and then the selected aggravating circumstance of committing hate motivated crime is analysed by detail. On this purpose it is attempted to describe the main terms such as "motivation" and "hate", taking into account their interdisciplinary nature and referring in this part to the views of psychological community, the doctrine of criminal law and case law. An attention is paid to the fact that the whole structure of relevant circumstance might not fully capture the complexity of the social phenomenon it refers to and, what's more, it is contained in another aggravating circumstance involving committing a crime for motives deserving particular condemnation. The text also considers the issue of the possible application of the aggravating circumstance of committing a crime motivated by hate in the sentencing of hate crimes *sensu stricto* (Article 119 § 1, Article 256, and Article 257 of the Penal Code). As intergroup tensions and conflicts are currently escalating in an increasingly diverse world, this topic doesn't lose its importance.

Key words: aggravating circumstances, judicial sentencing, directives of judicial sentencing, hate motivated crime, hate crime